

MEDBORGERNOTAT

Holdninger til utbygging i naturområder, naturrestaurering og omdisponering av arealer

Marte Bleken Klemetsdal
Marte.Klemetsdal@uib.no

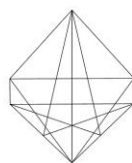
Marie Bu Jacobsen
Marie.Jacobsen@student.uib.no

Endre Tvinnereim
endre.tvinnereim@uib.no

Vigdis Vandvik
Vigdis.vandvik@uib.no

Liv Guri Velle
Liv.guri.velle@nibio.no

Universitetet i Bergen
August 2025

DIGSSCORE

Innledning

Nedbygging av natur og andre arealendringer er den aller viktigste årsaken til tap av naturmangfold og naturverdier, både globalt og i Norge (Artsdatabanken, 2021, IPBES, 2019). Natur- og arealpolitikk påvirker folk på mange ulike måter, og har i flere saker engasjert både lokalt og nasjonalt. NRKs mye omtalte program *Oppsynsmannen* viser flere eksempler på dette (Spigseth, 2024).

I dette medborgernotatet ser vi nærmere på nordmenns holdninger til naturnedbygging, naturrestaurering, og omdisponering av arealer. Avveininger mellom ulike ønsker, interesser og behov står sentralt i arealpolitikken. Vi bruker derfor eksperimenter til å undersøke hvordan holdningene til nedbygging eller restaurering av natur påvirkes av ulike faktorer. Eksempler på disse faktorene er formålet for tiltaket, hvilke aktører som står bak, hvilke naturtyper som påvirkes, eller hvilke interesser eller aktører tiltaket vil ha konsekvenser for.

Det første eksperimentet handler om et forslag om utbygging i en populær og nærliggende skog. Her undersøker vi om folks holdninger til dette forslaget påvirkes av formålet for utbyggingen og hvem som står bak. Det andre eksperimentet gjelder et forslag om utvidelse av en kantsone langs en elv for naturrestaurering. Her undersøker vi om folks holdninger påvirkes av hvilke samfunnsmessige konsekvenser tiltaket har. Det tredje eksperimentet handler om å omdisponere andre arealer til et viktig samfunnsformål for å spare et gitt naturområde hvor samfunnsformålet først var tenkt bygget. Her undersøker vi om holdningene påvirkes av hvilken naturtype som var foreslått nedbygd, og hvilke alternative arealer som heller kan tas i bruk. For flere av eksperimentene ser vi nøyere på om bosted påvirker folks holdninger.

Innsamling av data

Dataene ble samlet inn av Norsk Medborgerpanel. Spørsmålene knyttet til nordmenns holdninger til naturnedbygging ble finansiert av forskningsprosjektet ECOMAP, finansiert av Norges forskningsråd (prosjektnummer 320602). Datainnsamlingen ble gjennomført i perioden 16. februar til 14. mars 2023 (Runde 26). De presenterte dataene er vektet etter alder, kjønn, region og utdanning for å motvirke skjevheter i utvalget. Totalt antall respondenter var ca. 2 070. Spørsmålene ble stilt med svaralternativer på en Likert-skala fra 1-7, enten «svært enig – svært uenig» eller «svært positiv-svært negativ». I alle tilfeller er 1 svært enig eller svært positiv, 4 tilsvarer nøytral, mens 7 er svært uenig eller svært negativ.

Resultater

Generelt spørsmål: Utbygging i naturområder

Formålet med dette spørsmålet var å kartlegge den generelle holdningen til utbygging i naturområder. Ordlyden var som følger (r26k2_cesac):

Påstand: For å møte samfunnets mange behov bør vi være åpne for å bygge ut i naturområder.

Svaralternativer: Enig/uenig

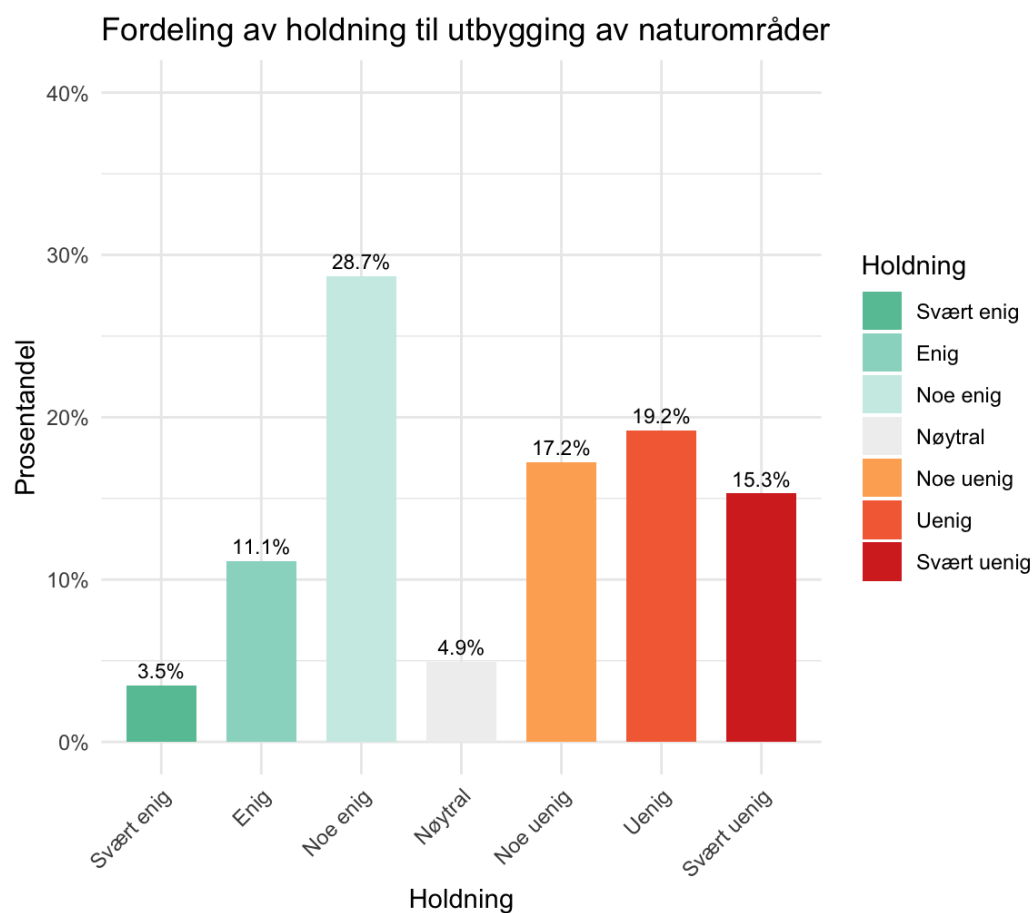

Fig 1. viser fordeling av holdning til utbygging i naturområder.

Funn: Resultatet er skjevfordelt og bimodalt. Sammenlagt er det et flertall, 54,5%, som er uenige i påstanden om at vi bør være åpne for å bygge ut i naturområder, mens 45,6% er enige. Bare 4,9% er nøytrale. Blant de som er positive er de aller fleste er «noe enig» (28,7%), mens blant de negative er fordelingen relativt jevn mellom «uenig» (19,2%), «noe uenig»

(17,2%) og «svært uenig» (15,3%). Det er altså et sterkere engasjement blant de som er mot utbygging i naturen enn blant de som er for.

Eksperiment 1: Utbygging i skog

Formålet med eksperimentet var å kartlegge holdninger til nedbygging av verdifull natur, og om dette varierte avhengig av ulike utbyggingsformål og aktører. Området ble beskrevet som en skog, et populært turområde, og som viktig for fuglelivet. Formålene ble valgt for å representere ulike samfunnsformål (offentlige institusjoner, infrastruktur, private interesser) og aktører (kommunen vs. privat entreprenør). Hypotesen var at formål som representerte viktig samfunnsstruktur og en offentlig tiltakshaver ville gi større aksept for nedbygging. Eksperimentet hadde følgende ordlyd (r26k2_ceforx):

“Se for deg at i nærheten av der du bor er det en skog som er et populært turområde og lekeområde for ungene i nabolaget. Skogen er også viktig for fuglelivet. Nå er det kommet forslag om å foreta en større utbygging i dette område. [r26k2_ceforx_ran1]
[r26k2_ceforx_ran2]

Hvor positiv eller negativ ville du vært til forslaget?”

Eksperimentet inneholdt to randomiseringer som ble vist i spørsmålet, se tabell nedenfor:

Randomiseringer:

Randomisering 1 r26k2_ceforx_ran1	Randomisering 2 r26k2_ceforx_ran2
1. Formålet er flere boliger 2. Formålet er nye arbeidsplasser 3. Formålet er en barneskole 4. Formålet er et hyttefelt 5. Formålet er fornybar energi 6. Formålet er en ny og bedre vei	1. Det er kommunen selv som står bak forslaget 2. Det er en privat entreprenør som står bak forslaget

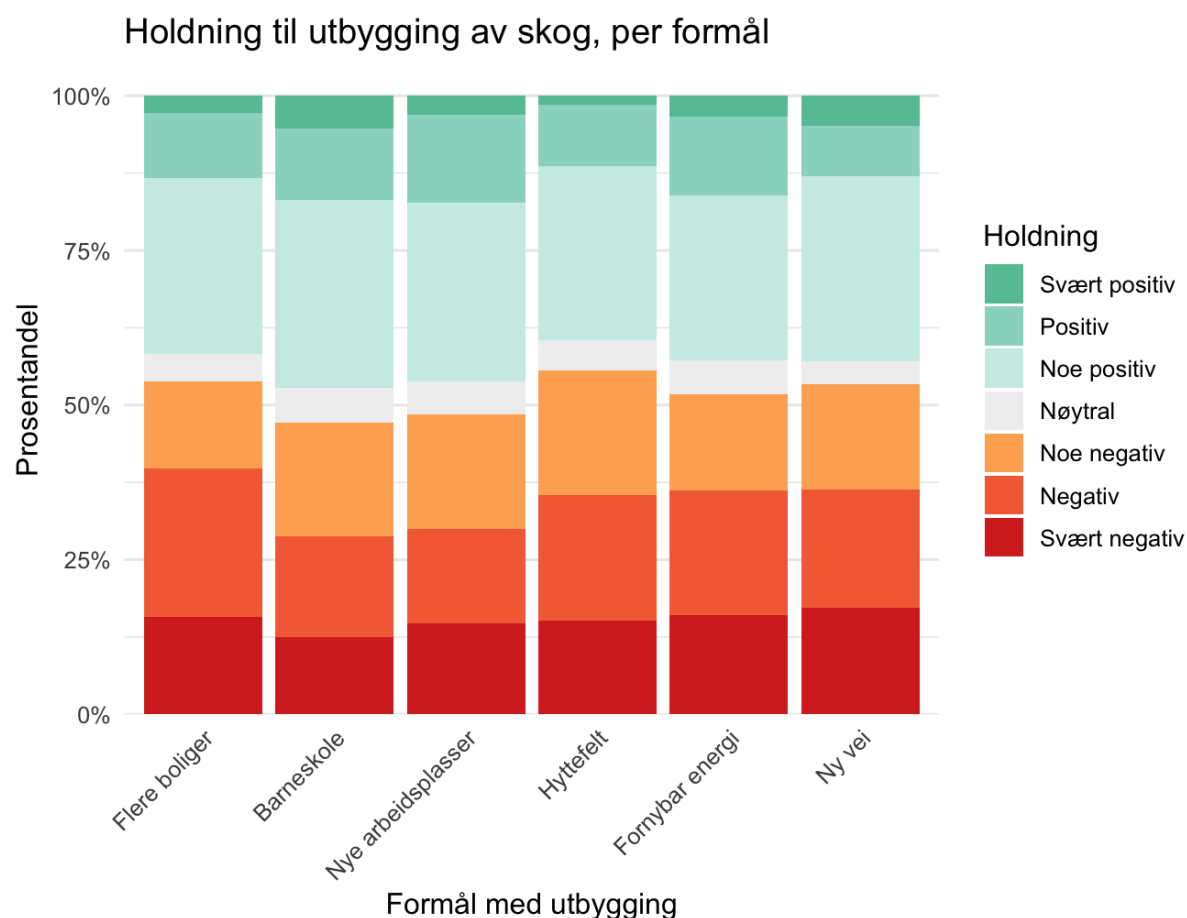

Fig 2. viser holdning til utbygging av skog per formål. Kategoriene "svært positiv" til "svært negativ" er representert hver for seg i prosentandel.

Generelt er et knapt flertall av respondentene, som forventet, negative til utbygging i verdifull natur. Dette gjelder på tvers av samfunnsformål og initiativtakere. Vi ser likevel variasjon mellom de ulike formålene. De minst upopulære formålene er til offentlige samfunnsgoder som en ny barneskole, etterfulgt av nye arbeidsplasser, fornybar energi og ny vei. Det er mest motstand mot hyttefelt, etterfulgt av flere boliger. Vi fant ingen signifikant forskjell mellom holdninger til utbygging gjennomført av kommunen eller en privat entreprenør.

Er det forskjell på by og bygd?

Det er ikke er noen signifikant forskjell mellom holdninger til utbygging i populær skog hos folk som bor spredtbygd og folk som bor i storby (ved Tukey HSD test). Generelt ser vi at folk er negative til utbygging i en populær og viktig skog, på tvers av bosted og formål. Dette gjelder særlig når formålet er hytteutbygging. I spredtbygde strøk er man mer positive til utbygging i skog hvis formålet er skole, noe som står i kontrast til storbyer. Det er også større aksept for utbygging i skog hvis formålet er flere boliger i spredtbygde strøk, enn i by.

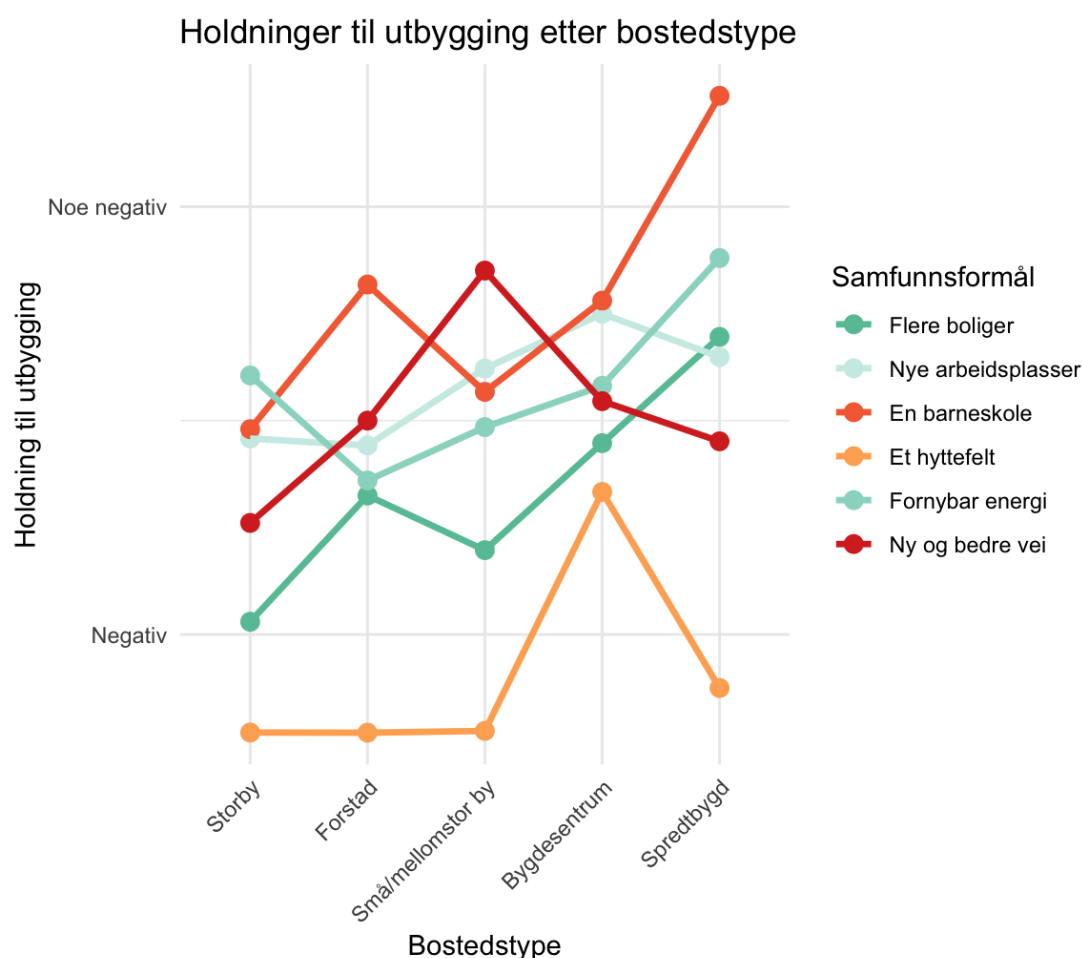

Fig 3. viser holdning til utbygging avhengig av hvor folk bor (storby, forstad, små/mellomstor by, bygdesentrum eller spredtbygd strøk). Y-aksen går fra negativ til positiv, men merk at på grunn av de generelt negative holdningene vises bare den negative enden av skalaen.

Eksperiment 2: Naturrestauring

Formålet med dette eksperimentet var å undersøke aksept for naturestauring - altså å omdisponere arealer fra ulike andre samfunnsmål tilbake til natur. Eksempelet vi brukte handlet om å utvide en elvesone. Ordlyden ble valgt for å fremheve at tiltaket ville ha positive ringvirkninger for naturen og for felles samfunnsinteresser (friluftsliv), men det ville også kunne medføre noen ulemper for ulike samfunnsinteresser eller respondenten selv.

Eksperimentet hadde følgende ordlyd (r26k2_cefors):

“Se for deg at det går en elv gjennom området der du bor. Nå foreslår kommunedirektøren at den ubebygde kantsonen langs elva bør utvides fra 5 til 30 meter på hver side. Elver skal ha en kantson som beskytter dyre- og plantelivet i og langs elva og begrenser forurensning.

De nye kantsonene langs elva vil kunne fungere som turområde for folk i nabolaget.

[r26k2_cerivx_ran]

Hvor positiv eller negativ ville du vært til forslaget?”

Randomisering

1. En konsekvens av forslaget ville være at tre boliger må flyttes
2. En konsekvens av forslaget ville være at en lekeplass må flytte
3. En konsekvens av forslaget ville være at en bedrift med fem arbeidsplasser må flyttes
4. En konsekvens av forslaget ville være at ti parkeringsplasser blir fjernet
5. En konsekvens av forslaget ville være at du får 2 km lengre bilvei til jobb
6. BLANK (dvs. ingen konsekvenser blir nevnt)

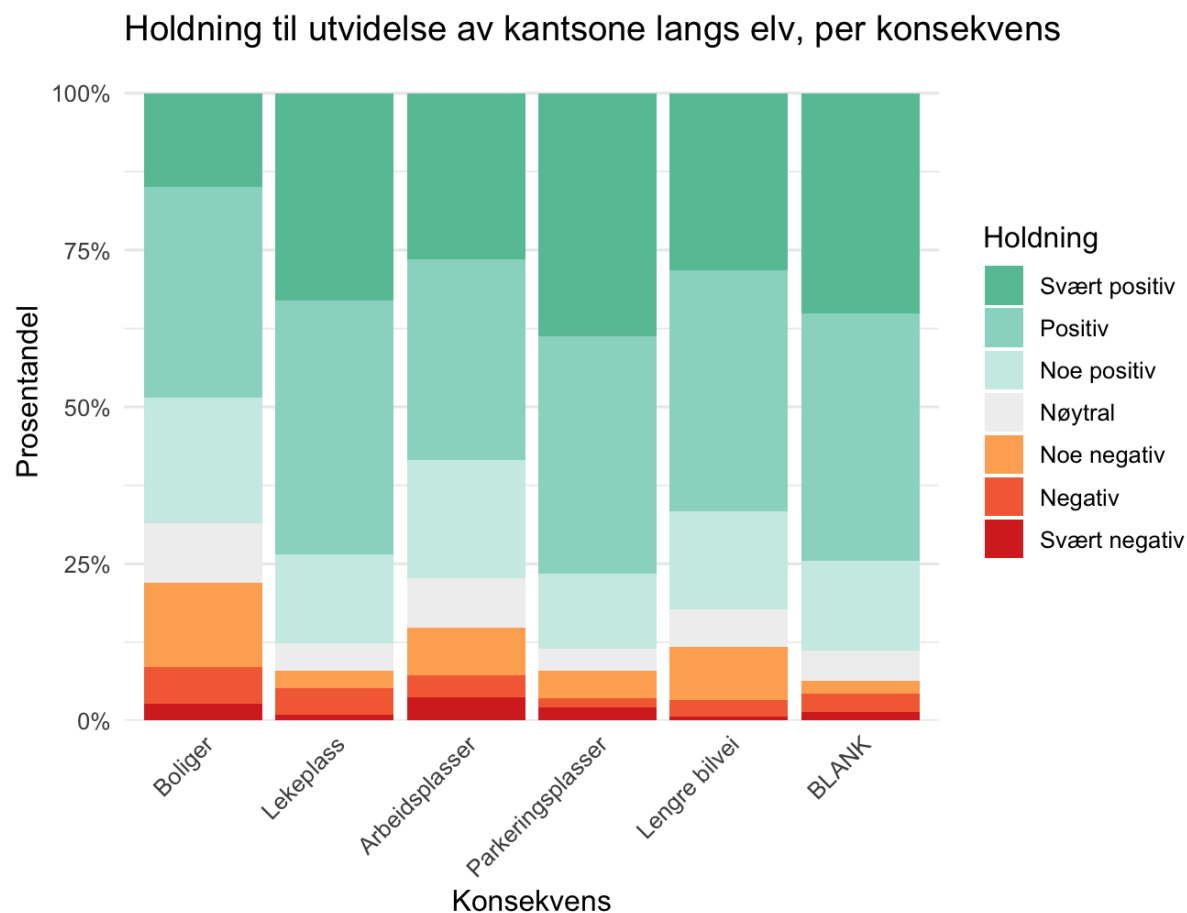

Fig 4. viser holdning til utvidelse av kantsone langs en elv (naturrestaurering) og hvordan respondentene forholder seg til konsekvensene av det (se spørsmåltekst for full forklaring av alternativer).

Funn i eksperiment 2:

Generelt er et stort flertall av respondentene positive til å utvide kantsonen langs elven. Blant de som fikk oppgitt konsekvenser, er respondentene mest positive til å fjerne parkeringsplasser for utvidet kantsone av elv, tett etterfulgt av at en lekeplass må flytte, og lengre bilvei til jobb. De er minst positive til å fjerne boliger, etterfulgt av at en bedrift må flytte. Likevel er ikke forskjellene veldig store. Underutvalget som ikke fikk oppgitt noen konsekvens ved utvidelsen av kantsonen er mer positive til utvidelsen enn alle andre underutvalg.

Er det forskjell på by og bygd?

Når vi tester for forskjeller i holdninger til konsekvensene av naturrestaurering (utvidet elvesone) ser vi signifikante forskjeller ($F(4, 1494) = 5,9, p = 0,0001$). Det er generelt positive holdninger til utvidelse av kantsonen, men det er forskjell mellom holdningene til de ulike konsekvensene knyttet til bostedstype. Her ser man spesielt stor forskjell på holdningen til at boliger må flyttes, som er mindre populær på bygda sammenlignet med storby (se fig. 5).

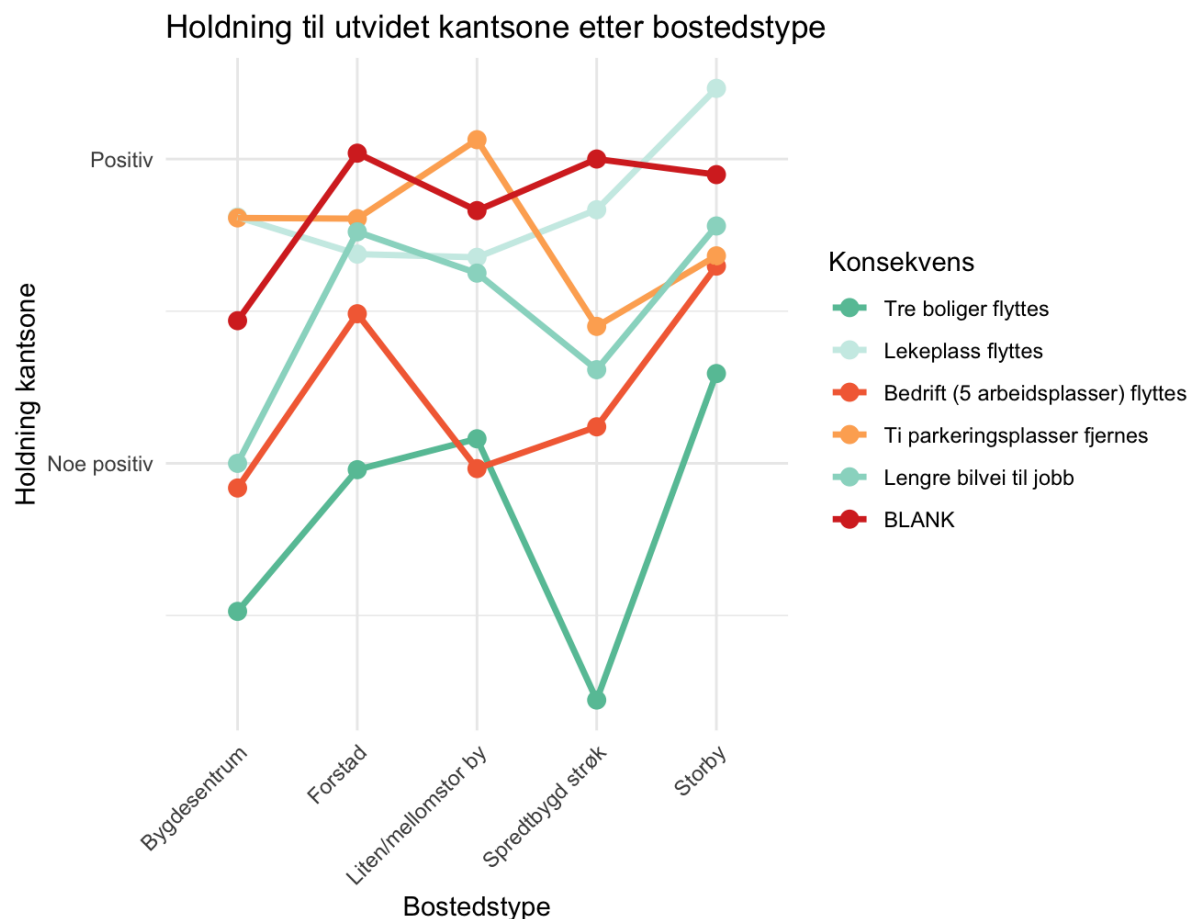

Fig 5. viser holdning til utvidelse av kantsone langs en elv og hvordan respondentene forholder seg til de ulike konsekvensene av det.

Ekspersiment 3: Omdisponering av areal

Formålet med dette eksperimentet var å undersøke holdninger til omdisponering av areal, til fordel for natur. Her ble det undersøkt om alternative areal (parkeringsplasser, industriområde) heller kunne bli brukt enn de forslåtte naturområdene. Vi undersøkte også om det var forskjell i ulike holdninger naturområder eller alternative areal. Ekspermentet hadde følgende ordlyd (r26k2_cearex):

“Se for deg at kommunen din trenger mer areal til et viktig samfunnsformål.

Kommunedirektøren foreslår å ta i bruk [r26k2_cearex_ran1] nært sentrum for å få mer areal.

Samtidig er [r26k2_cearex_ran2] viktig for dyrelivet, og mange liker å gå tur her.

Noen kommunale politikere foreslår derfor å ta i bruk [r26k2_cearex_ran3] i stedet.

Hvor positiv eller negativ ville du vært til forslaget om heller å ta i bruk [r26k2_cearex_ran3]?

Randomisering 1 (og 2 er den samme)		Randomisering 3	
1	en myr	1	en stor parkeringsplass
2	et våtmarksområde	2	deler av et industriområde
3	et naturområde	3	landbruksjord
4	en skog	4	sjøareal ved hjelp av en ny utfylling
		5	areal gjennom å bygge tettere i sentrum

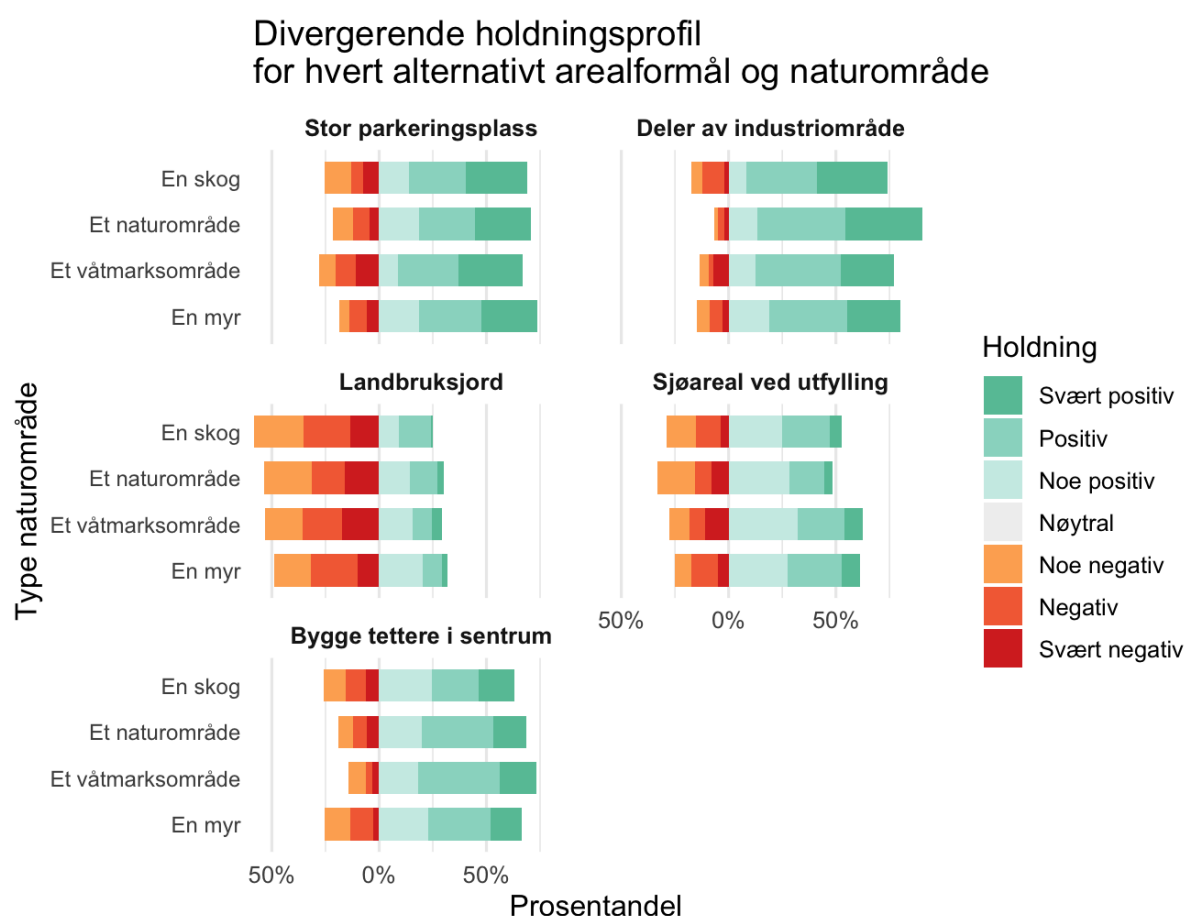

Fig 6. viser holdning til å bruke alternative arealer fremfor ulike naturområder (skog, naturområde, våtmarksområde eller myr).

Funn i eksperiment 3:

Respondentene er generelt sett svært positive til å finne alternativer til å bygge ned natur. De er mest negative til å bygge ned skog til et viktig samfunnsformål. Det er lite forskjell mellom naturtypene «En myr», «Et våtmarksområde» og det mer generelle «Et naturområde».

Blant de alternative arealene er respondentene mest positive til å ta i bruk «et stort industriområde» eller «en stor parkeringsplass», istedenfor skog, myr, et våtmarksområde eller et naturområde (se Fig 6). For disse alternativene er det relativt lite motstand, og det er relativt mange som er svært positive. For alternativet «Areal gjennom å bygge tettere i sentrum» er det fremdeles et stort flertall som er for, men engasjementet er noe lavere. Alternativet «Sjøareal ved ny utfylling» får også støtte, selv om flere er negative til dette. Alternativet med å benytte «landbruksjord» som alternativt areal skiller seg ut fra de andre alternativene ved at et flertall er noe til svært negative til å bygge ned landbruksjord for å spare skog, et naturområde, eller våtmark. Det er noe større forståelse for å bygge ned landbruksjord dersom man kan spare myr. Generelt sett er det imidlertid lite systematisk variasjon i svarene når det gjelder hvilket alternativt areal man kan bygge ut for å unngå nedbygging av ulike naturtyper. Hovedfunnet her er at folk generelt sett er positive til bruk av grå arealer og fortetting som alternativer til å bygge ned natur, de er mer skeptiske til å fylle ut i sjø, og de er negative til å bygge på landbruksjord.

Oppsummering:

Naturforvaltningen står ofte ovenfor dilemmaer. I dette medborgernotatet har vi sett nærmere på ulike holdninger nordmenn har til utbygging i natur og til naturestaurering. Mer spesifikt har vi undersøkt om holdninger til nedbygging av en nærliggende skog avhenger av hva formålet for utbyggingen er, og om holdninger til naturestaurering i form av utvidelse av en elvekantsone avhenger av hvilke alternative arealer man foreslår å ta i bruk.

Generelt ser vi at folk er negative til å bygge ned natur, og at de fleste er «noe uenig» eller «svært uenig» til at vi skal bygge i naturområder for å møte samfunnets mange behov. I eksperiment 1 som omhandler utbygging i en nærskog, ser vi negative holdninger uansett samfunnsformål og initiativtakere. Folk er minst negative til å ofre skogen om samfunnsformålet er ny barneskole, men også her er flertallet negative. Hyttefelt er et særlig upopulært formål, noe som samsvarer med andre nylige funn (Andersen og Tvinnereim, 2024).

I eksperiment 2, som omhandler å restaurere natur gjennom å utvide en kantsone langs en elv, ser vi at folk generelt er positive, selv om de får oppgitt at dette vil gå på bekostning av andre samfunnsformål. Respondentene er mest positive til å fjerne parkeringsplasser, og mest negative til at boliger må flytte som konsekvens av utvidelsen. Folk er ikke mer negative selv om tiltaket vil gå ut over dem selv, for eksempel ved å gi lengre kjørevei.

I eksperiment 3, som handler om å finne alternativer til å bygge ned naturområder, er folk generelt positive til å ta i bruk grå arealer eller fortetting som alternativer. Aller mest positive er de til å ta i bruk industriområder og parkeringsplasser til utbygning. Folk er imidlertid negative til å ofre landbruksjord.

Dette studiet viser at folk generelt uttrykker seg positivt til å ta vare på eller restaurere natur, også når det medfører ulemper for dem selv eller samfunnet. Folk er i stor grad positive til å finne andre alternativer fremfor utbygging i skog, myr, våtmarksområder og mer generelt “naturområder”. I tillegg er folk positive til fortetting, og de er villige til å akseptere ulemper for dem selv eller samfunnet, for eksempel i form av lengre reisevei, færre parkeringsplasser, eller færre hytter.

Referanseliste:

Andersen, G., & Tvinnereim, E. (2024). “Hva mener folk i Norge om å redusere forbruket sitt?” *Medborgernotater*.

https://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/medborgernotat_hva_mener_folk_i_norge_om_a_redusere_forbruket_sitt.pdf

Artsdatabanken (2021). Påvirkningsfaktorer. Norsk rødliste for arter 2021.

<https://www.artsdatabanken.no/rodlisterforarter2021/Resultater/Pavirkning...>. Nedlastet 04.07.2025.

IPBES (2019). Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. E. S. Brondizio, J. Settele, S. Díaz, and H. T. Ngo (editors). IPBES secretariat, Bonn, Germany. 1148 pages. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3831673>

Spigseth, Reidar (2024, 29. januar). Rekord-pågang til NRK etter «Oppsynsmannen». *Dagsavisen*. <https://www.dagsavisen.no/kultur/rekord-pagang-til-nrk-etter-oppsynsmannen/4770206>.